

контролюючих програм – складний процес, що вимагає великих затрат сил і часу викладачів іноземних мов, лінгвістів та методистів, що передбачає активну участь в роботі фахівців в області комп'ютерної техніки. Результат цієї творчої праці – мультимедійні програми – можуть використовуватися як в традиційній методиці навчання іноземним мовам, так і в дистанційному навчанні. Ми проаналізували багато джерел і прийшли до висновку, що навчання іноземної мови за допомогою відео – це дуже ефективний метод. В даний момент він прогресує і доводить своє право на існування. Доведено, що заняття з використанням відео дуже добре привертають увагу, розвивають багато аспектів мовної діяльності, а також дають можливості творчого прояву особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Allen M. *Teaching English with Video*. Pearson Education Ltd, 1986. — 340 p.
2. Cooper R. Video, fear and loathing: self-viewing in teacher training // *The Teacher trainer*. — 1993. — 7/3. P.35-42.
3. Cooper R., Lavery M., Rinvolutri M. *Video*. Oxford University Press. — 1991. — 420p.
4. Laycock J. and Bunnag P. Developing teacher self-awareness: feedback and the use of video // *ELT Journal*. — 1991. — 45/1. P.54-63.
5. Stempleski S., Tomalin B. *Video in Action*. Pearson Education Ltd, 1989. — 265p.
6. Vanderplank R. The value of teletext sub-titles in language learning // *ELT Journal*. — 1988. — 42/4. P. 58-66.
7. Vanderplank R. Really active viewing with teletext sub-titles // *Modern English Teacher*. — 1996.
8. Williams A., Calow D., Higham N. *Digital Media, Rights and Licences* (2nd edn). Sweet & Maxwell, 1999. — 520 p.

Єрмоленко С.І., Шевчик Г.С.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

НООСФЕРНА ОСВІТА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (НА РІВНІ ФОНЕТИКИ)

Метою статті є аналіз ноосферної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах на рівні фонетики. Досягнення поставленої мети зумовлює необхідність вирішення таких конкретних **завдань**: демонстрація мовної реалізації ноосферної освіти на фонетичному рівні; опис вправ як зразків.

У сучасному світі стираються грані між окремими науками, тому, якщо покликатися на В. Вернадського, можна вважати, що ми дедалі спеціалізуємося не за науками, а за проблемами. А такий підхід дає змогу заглибитись у дослідження будь-якого явища й розширити охоплення його з усіх поглядів. Методика української мови перейняла філософські погляди вченого, це дало змогу навчати в комплексі – відповідно до філософії ноосферного світосприйняття. “Ноос” – це розум, який керує сферою, тобто Всесвітом. Вчення В. Вернадського про об'єднувальний людство простір – ноосферу стало тим підґрунтям, яке розвинуло концепцію стійкого розвитку людства, а саме: у майбутньому біосфера повинна перетворитися на ноосферу, тобто перейти в такий стан, коли людська думка виступить як одна з основних сил, що визначають її розвиток. Послідовником В. Вернадського є В. Карелін, який наприкінці ХХ ст. запропонував учення “геологію інтелекту”. Група науковців на чолі з В. Кареліним підтвердила правильність вчення В. Вернадського. Висновок групи підтверджує величезний потенціал біокомп'ютерних технологій, які відкривають ученим можливість у кожній галузі знань вивчати і використовувати весь досвід, накопичений людством за всю його історію [1].

Актуальність дослідження полягає у тому, що ноосферна освіта лише набирає обертів розвитку в Україні: маємо констатувати тенденцію до міждисциплінарних зв'язків між філософією, психологією, педагогікою та лінгвістикою. Спробуємо знайти цей зв'язок на рівні фонетики.

Завдання ноосферної освіти – створення структури навчання української мови, яка б відповідала запитам сучасних учнів. Основний компонент мови, структуру й логіку якого діти повинні засвоїти в 5-му класі, – це фонетика й пов'язаний з нею правопис. Але, щоб у подальшому свідомо сприймати й розуміти мовні явища, учні перед тим мають дістати цілісне уявлення про структуру мови. Отже, якщо покликатися на І. Ющука, лінгвістичні теми в 5-му класі відповідно до ноосферної освіти логічно розглядати, починаючи з найскладнішого і найочевиднішого мовного утворення і кінчаючи найелементарнішим складником: текст – потім речення – потім словосполучення – далі члени речення – слово (лексика) – після цього морфеми (будова слова) і нарешті фонетика (й правопис). Саме така ієрархічна організація виражальних засобів мови – від тексту до фонеми – і забезпечує економне й точно вираження змісту. І це мусять збагнути учні, інакше вони не зрозуміють суті мови як інструменту мислення й спілкування.

Щоб ноосферна освіта мала місце у сучасній загальноосвітній школі, ми рекомендуємо програму “Українська мова” (5 клас) [4], в якій пропонується виразне читання текстів з дотриманням правил орфоєпії, виявлення й аналіз помилок у наголошуванні слів у своєму мовленні та мовленні інших людей, складання й розігрування діалогів з використанням слів, у вимові яких часто трапляються помилки тощо. Програма передбачає такі теми з фонетики, графіки, орфоєпії та орфографії: звуки мови й звуки мовлення (голосні й приголосні звуки; приголосні тверді й м'які, дзвінкі й глухі; вимова звуків, що позначаються літерами *ʀ* і *ʒ*), позначення звуків мовлення на письмі (алфавіт, абетка, азбука; співвідношення звуків і букв; звукове значення букв *я, ю, є, ї* та *щ*), склад, наголос (орфоєпічний словник і словник наголосів; орфоєпічна помилка; вимова наголошених і ненаголошених голосних; ненаголошені голосні [e], [и] та [o] перед складом з наголошеним [y] в коренях слів; орфографічний словник; орфограма; орфографічна помилка, її умовне позначення), вимова приголосних звуків (уподібнення приголосних звуків; вимова і правопис префіксів *роз-*, *без-*; спрощення в групах приголосних), найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків (чергування [o] – [a], [e] – [i], [e] – [и], [o], [e] з [i]; [и] – [i] після [ж], [ч], [ш], [шч] та [ж], [ч], [ш] – [з], [ц], [с]); основні випадки чергування *у – в, і – ї, з – із – зі* (правила милозвучності); вимова і правопис префіксів *з-* (*зі-*, *с-*), *роз-* (*розі-*); позначення м'якості приголосних на письмі буквами *ь, є, ю, я*; основні правила переносу; правила вживання знака пом'якшення; правила вживання апострофа). У 5 класі на фонетику авторами програми виділяється 30 + 2 години на повторення. Гендерно пропонується варіант: учень (учениця) – і знанневий, діяльнісний і ціннісний складники. Знанневий складник містить: учень (учениця) знає, що вивчає фонетика, графіка, орфоєпія, орфографія; знає українську абетку; розуміє та пояснює співвідношення між звуками і буквами; знає правила переносу слів із рядка в рядок; записує правильно слова з вивченими орфограмами; обґрунтовує написання слів відповідними орфографічними правилами; знає й пояснює особливості будови розповіді та елементарного роздуму. Діяльнісний складник містить: учень (учениця) розрізняє у словах тверді й м'які, дзвінкі й глухі приголосні, ненаголошені й наголошені голосні звуки; пояснює звукове значення букв *я, ю, є, ї* та *щ*; поділяє слова на склади, правильно переносить з рядка в рядок; вимовляє звуки в словах відповідно до правил орфоєпії; використовує логічний наголос для виділення слів зі смисловим навантаженням; дотримується чергувань голосних і приголосних звуків; користується орфографічним словником і словником наголосів; помічає й виправляє орфоєпічні й орфографічні помилки, керуючись вивченими правилами; розпізнає у словах явища уподібнення, спрощення, чергування звуків. До теми авторами програми “Українська мова” (5 клас) передбачено обов'язкові види робіт: докладний усний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами роздуму; письмовий твір-роздум на тему, пов'язану з життєвим досвідом учнів, у художньому стилі за колективно складеним планом (орієнтовні теми: “Чому людина має бути чемною”, “Чому потрібно захищати слабших”, “Чому потрібно вивчати іноземну мову”); аналіз письмового твору; есе (розміркування в довільній формі) про красу й милозвучність української мови.

Для успішної реалізації навчальних завдань у процесі вивчення фонетики потрібно запроваджувати наявні в методичному арсеналі активні методи навчання, що стимулюють позитивну

мотивацію роботи, забезпечують розумову і мовленнєву активність. Основне місце у системі роботи над фонетикою належить вправам, оскільки засвоєння знань на теоретичному і практичному рівнях проходить одночасно, доповнюючи одне одного. Вправи повинні бути різноманітними, з кожної теми подані в ієрархічній послідовності, містити елементи новизни, що потребує самостійного обґрунтування, певних інтелектуальних зусиль.

На уроках фонетики мають переважати усні вправи, і виконання будь-якої з них супроводиться роботою з орфоєпії. Напр.: *Прочитайте виразно текст Володимира Самійленка "Дбаймо про фонетичну красу мови". Визначте, які види милозвучності зазначені автором. Створіть усно власний роздум про красу української мови: "У першу чергу я хочу говорити про фонетичну красу нашої мови, про те, чим вона цується, та нагадати ті засоби, які має жива народна мова, щоб додержувати тієї краси. Відомо було досі, що українська мова своєю доброзвучністю займає одно з перших місць (може, третє або четверте) між усіма європейськими мовами. Цю думку дуже легко пояснити фактами фонетики. Наша мова (в основному своєму діалекті) має тільки чисті, виразні голосівки (vocalis) а, е, і, u, о, у. Глухих і невиразних голосівок, таких, як, наприклад, англійські голосівки, або як німецьке *ö*, або французькі *eu, ip, op* і т. п., зовсім немає. Вона не любить такого поєднання шелестівок (consonans), яке тяжко вимовити (німецькі: *pferd, kopf* або вірменське *Міхет*. Вона має кілька засобів до урівноваження вокалізму з консонантизмом, себто кількості голосівок з шелестівками, в цілях більшої ефонічності, засобів, цілком аналогічних мові італійській. І коли не займає першого місця по ефонічності, то тільки через те, що в кількох словах, – небагатьох, але часто живаних, – допускає негармонійне з'єднання шелестівок: *бг, пхн, ткн – бгати, пхнути, ткнути* і взагалі порушує фонетичну рівновагу в бік консонантизму трохи частіше, ніж мови італійська й іспанська" [5, с. 28].*

Як відомо, чи не найпоширенішими помилками в усному мовленні є помилки в акцентуації слів. Тому в центрі уваги під час вивчення наголосу стоїть завдання – формувати навички правильного наголошування слів. Серед вправ належне місце повинен посісти аналіз наголошення слів у художніх, зокрема відомих з уроків літератури поетичних, текстах, які переконують учнів, що рівномірне поєднання наголошених і ненаголошених складів є основою ритмомелодики мовлення. Вивчення наголосу в 5-му класі ведеться в основному на практичному рівні. Шляхом спостереження над мовленням знання учнів поповнюються відомостями про роль наголосу в українській мові: він фактично об'єднує слово, виконує смисло- і форморозрізнавальну функцію, визначає мелодику мовлення. Пізнавальне завдання на визначення наголосу в різних словах та формах того самого слова дає учням можливість самостійно зробити висновки про те, що український наголос вільний, бо може припадати на будь-який склад, і рухомий, оскільки при словозміні багатьох слів пересувається з одного складу на інший [3].

Напр.: *Прочитайте слова-антоніми, правильно їх вимовляючи. Постаєте наголоси.* Корисно – шкідливо, веселий – сумний, високий – низький, гнеться – піднімається, рідкий – густий, друг – ворог, темрява – світло, глибокий – мілкий, хвалити – гудити, охолоджувати – нагрівати, проводити – зустрічати, легко – важко. Напр.: *Постаєте іменники в множині. Зробіть висновок про наголос в іменниках II відміни:* Брат, яр, край, час, вік, ворон, стовбур, тулуб, допис, голос; лиман, кавун, казан, рушник, моряк; поле, море, весло, село, яйце, серце; веретено, коромисло, маляtko [2].

Отже, ноосферна освіта спрямовує авторів сучасних навчальних програм, посібників та підручників на комплексне вивчення структури української мови. У наведених вправах, ми спостерігаємо міжмовні рівні (фонетика і лексика, орфоєпія і синтаксис, орфоєпія і морфологія). Такий підхід до вивчення фонетики в 5 класі розширює обрії пізнання учнів, змушує їх працювати над собою, цікавитися не тільки цим предметом, але й іншими дисциплінами. Ноосферна освіта навчає учнів вільно володіти мовою, самостійно поповнювати знання і підвищувати свій культурний рівень, готує до активної виробничої і суспільної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мех. Н. Концепт *розум* у контексті вчення про ноосферу В. Вернадського // Українська мова / Н. Мех. – 2007. – № 2. – С. 77–84.

2. Миронюк Н. Ф. Орфоєпія в 4-8 класах // Посібник для вчителів / Н.Ф. Миронюк. – К. : Рад. шк., 1986. – 144 с.
3. Передрій Г. Про вивчення фонетики у 5 класі // Дивослово / Г. Передрій. – 2004. – № 11.
4. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів Українська мова 5-9 класи (5 клас) // Українська мова і література в школі. – 2017. – № 4. – С. 10–29.
5. Самійленко В. Дбаймо про фонетичну красу мови // Урок української / В. Самійленко. – 2003. – № 2. – С. 28–29.
6. Ющук І. П. Шляхи до пізнання мови (Про викладання рідної мови в 5 класі) // Дивослово / І. П. Ющук. – 2005. – № 10. – С. 2–4.

Ляшенко К.М.
Запорожская гимназия № 11

ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В МЛАДШЕЙ ШКОЛЕ

Модернизация обучения английскому языку и обновление содержания образования в младшей школе делают актуальным обращение к предметно-языковому интегрированному обучению (CLIL). Весьма успешное в Европе, предметно-языковое интегрированное обучение обеспечивает развитие речевой, языковой, межкультурной, компенсаторной и учебно-познавательной компетенции, поскольку интегрирует культурный, социальный, языковой, предметный и обучающий аспекты [4, с. 33]. Предметно-языковое интегрированное обучение постепенно внедряется в национальные системы образования благодаря мотивации, погружению в культурную языковую среду, возможности параллельному обучению иностранного языка и другой дисциплины [1, с. 182]. Стратегическими для такого обучения являются стандартизация (использование языковых клише), визуализация материала, всесторонняя поддержка обучаемых, их мотивация [2]. Предметно-языковое интегрированное обучение ставит перед собой интеграционные цели, которые подразумевают развитие навыков межкультурного общения, изучение тематических дисциплин на иностранном языке, увеличение мотивации и применение разнообразных педагогических технологий [6, с. 77]. Основные составляющие такого обучения – содержание, понимание, коммуникация и культура – требуют постепенной интеграции в учебный процесс, чему способствуют информационные технологии.

На современном этапе предметно-языковое интегрированное обучение интенсивно проникает в высшую школу [3; 5], в то время как его внедрение на ранних этапах обучения, в младшей школе, недооценивается. Вместе с тем опыт применения CLIL в Нидерландах свидетельствует о том, что CLIL развивает междисциплинарное мышление и говорение на английском языке без страха перед ошибкой [7, с. 296]. На сегодняшний день обучающий потенциал CLIL, повышающий мотивацию и углубляющий процесс обучения иностранному языку в развернутой перспективе, начиная с ранних этапов обучения, осваивается недостаточно. Формируемые компетенции на иностранном языке по-прежнему ограниченно соотносятся с предметным полем единого учебного процесса.

Обучение младших школьников информатике, в частности, овладение ими технологией Power Point Presentation (PPP) на третьем году обучения, позволяет учителю иностранного языка применять проектную методику для закрепления грамматических структур и тематических полей, направляя творческую деятельность младших школьников на визуализацию и построение собственных текстов на английском языке с опорой на клише и паттерны, изученные в классе. Создавая мини тексты на основе заданных грамматических структур и тематических слов, школьники не только переводят автоматизацию их употребления в долговременную память, но и развивают творческое начало на ранних этапах обучения через задания на иностранном языке.

В запорожской гимназии №11 в течение четырех лет внедряется семиуровневый учебный комплекс «Super Minds» [8], интегрирующий CLIL методологию CLIL. Нынешние четвероклассники,